

Mens en gedrag

1.1.1 Waarneembaar gedrag

- ❑ *De vrouw die voor mij op de roltrap staat, praat wel héél erg luid, schudt heftig met haar hoofd en maakt overdreven wijdse gebaren.*
- ❑ *Cindy zat tijdens de schoolfuij helemaal weggedoken in een hoekje.*
- ❑ *Manu heeft fantastische ideeën, maar zegt vaak niks in een grotere groep.*
- ❑ *Die ene jongen krabde de hele tijd aan z'n gezicht toen hij bij dat meisje stond.*

Zoals je zelf wel al hebt gemerkt, hebben we het bij gedrag vaak over handelingen die uiterlijk waarneembaar zijn, die we als buitenstaander bij iemand kunnen vaststellen. Dergelijk gedrag noemen we ook wel iemands Buitenkant.

Iemands **Buitenkant** is dat gedrag en die handelingen die voor een buitenstaander zichtbaar zijn. Voorbeelden hiervan zijn zwaaien, lachen, wenen, de schouders laten hangen, enz.

De Buitenkant van iemand kunnen we echter nog eens opdelen in twee vormen van gedrag, opgedeeld naar grootte: molair en moleculair gedrag.

- **Molair gedrag** is gedrag aan de Buitenkant dat zeer duidelijk waarneembaar is. Hierbij zijn er geen of toch quasi geen problemen mogelijk bij de personen die het gedrag moeten observeren. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om uitbundig lachen, heftige gebaren, enz.
- **Moleculair gedrag** is gedrag dat een stuk moeilijker waarneembaar is. Om dit gedrag vast te stellen moet je ofwel een geoefende observator zijn, ofwel je toespitsen op de persoon die je observeert. Voorbeelden van moleculair gedrag zijn bijvoorbeeld lichte veranderingen in stemintonatie, subtiele wijzigingen in huiddoorbloeding of vochtafscheiding (zoals blozen, zweten) of micro-gezichtsexpressies*.

Iedereen die mensen bestudeert, wil graag uitspraken doen over wat mensen écht denken en voelen en waarom ze dit of dat gedrag stellen. We willen dus gaan **interpreteren** wat er achter het uiterlijk waarneembaar gedrag steekt. Vooraleer we dat doen, **registreren** we best minutieus welk gedrag we opmerken, zonder daar een bepaalde conclusie aan te koppelen.

Op basis van iemands Buitenkant proberen we vaak af te leiden hoe het zit met iemands Binnenkant. Als we even stilstaan bij hoe goed we er soms zelf in slagen anderen om de tuin te leiden, dan is Dit is echter geen sinecure.

1.1.2 Niet-waarneembaar gedrag

Selena en haar vrienden staan op de speelplaats tijdens de pauze. Ruben geeft plots de opmerking dat heel wat lesbische meisjes er toch maar uitzien als "jongens met borsten". Iedereen schiet in de lach. Selena lacht mee, maar vanbinnen is ze boos op Ruben. Ze gaf onlangs aan zichzelf toe dat ze op meisjes valt...

Iemands **Binnenkant** is dat gedrag dat voor een buitenstaander niet zichtbaar is, maar voor de persoon zelf wel waarneembaar.

¹ We deden allemaal al wel eens alsof we ons kiplekker voelden, terwijl we diep vanbinnen heel erg droevig waren. Omgekeerd zullen ook heel wat mensen de situatie herkennen waarbij ze doen alsof ze onthutst of droef zijn, omdat iets willen gedaan krijgen...

Menselijk gedrag ontleden is moeilijk omdat mensen niet zomaar tonen wat er echt in hen omgaat. We zijn in staat om een rolletje te spelen, om onze omgeving te bedotten. Je denkt nu misschien dat dat een slechte zaak is of dat dat gemeen is, maar zo simpel ligt het niet. De omstandigheden waarin we functioneren laten nu eenmaal niet altijd toe dat we de hele tijd tonen wat er met ons aan de hand is. Zou jij het gepast vinden als een leerkracht die net ruzie heeft gehad met zijn vrouw zijn boosheid zou afreageren op de klas? Of als een presentator op tv de hele tijd loopt te snorren omdat zijn moeder net is overleden? De situatie vereist nu eenmaal dat we wat omgaat in onszelf even opzij schuiven en de anderen een masker voorhouden. Er zijn dan ook twee vormen van gedrag die verband houden met echtheid:

- Congruent* gedrag: dit is gedrag waarbij iemands Binnenkant en Buitenkant overeenstemmen. De persoon toont volledig wat in hem of haar omgaat. Bv. Je voelt je droevig en je begint te wenen in de klas.
- Discongruent of incongruent gedrag: gedrag waarbij iemands Binnen- en Buitenkant niet overeenstemmen. De persoon toont niet wat hij of zij voelt of denkt.

Als we van iemands Buitenkant iets trachten af te leiden over zijn of haar Binnenkant, moeten we steeds erg voorzichtig zijn. Op basis van één gedragsregistratie, zijn er altijd verschillende gedragsinterpretaties mogelijk:

Gedragsregistratie

Er rollen tranen over Jona's wangen

Gedragsinterpretatie

1. Stofje in haar oog?
2. Droevig?
3. Nijdig?
4. Uien gesneden?
5. Net gefietst en wind in haar ogen?
6. Aandacht trekken?
7. ...?

Uiteindelijk weet alleen Jona zelf echt waarom er precies tranen over haar wangen rolden...

Let op: Soms weet zelfs de persoon zelf niet eens juist waarom hij dit of dat gedrag stelt!
(zie 1.2.4.)

Als we het over de Binnenkant van iemand hebben, hebben we het over vier zaken:

- wat de persoon **denkt**
- wat de persoon **voelt**
- wat de persoon **wil**, wat zijn of haar bedoelingen of motieven zijn
- welke de **beelden** zijn die de persoon voor zich ziet

**Lichamelijk, cognitieve
en sociaal-emotionele
ontwikkeling
van de mens**

Het prille begin

1 De geboorte

Kort

zuigeling

- neonatus
- slapen, huilen en glimlachen
- reflexen
- prelinguale fase
- nabootsen
- gewenning
- conditionering
- oriëntatie met zintuigen

baby

- enorme groei
- motorische ontwikkeling
- sterke zintuigen
- wantrouwen versus vertrouwen
- interactieve glimlach
- vreemdenangst
- scheidingsangst
- geen zelfbesef
- responsiviteit
- gehechtheid
- sensomotorisch stadium

Baby's

- ⇒ Worden in Vlaanderen meestal in een ziekenhuis geboren
- ⇒ in België worden 9 tienermeisjes op duizend mama
- ⇒ in 2007 waren dat 1365 Vlaamse baby's met een tienermama
- ⇒ In 2008 werden in Vlaanderen 67.604 bevallingen genoteerd
- ⇒ in Scandinavische landen krijgen 90% van alle baby's borstvoeding

1.1 Inleiding

260 ... Dit is het aantal baby's dat per minuut geboren wordt in de wereld. Een duizelingwekkend cijfer als je dat even verder gaat uitrekenen. Dagelijks zien zo'n 374.400 kinderen het levenslicht.

Hoe zo'n bevalling verloopt of ervaren wordt, is sterk cultureel bepaald. In Nederland is thuisbevallen een heel normaal gebeuren. In België bevalt slecht 1 op de 100 vrouwen thuis.

Er zijn verhalen van vrouwen uit Afrikaanse stammen die tijdens de bevalling rustig naast een boom zitten, zonder veel heisa bevallen en nadien het werk op het veld hervatten met de baby netjes ingebakerd op de rug. In sommige samenlevingen worden bevallingen gezien als een doodgewoon natuurlijk proces, andere samenlevingen beschouwen bevallingen als gevaarlijk of als een ziekte.

1.2 Maar wat is zo'n bevalling precies?

Na zo'n 266 dagen of 38 weken van zwanger zijn, wordt door de **hypofyse** van de moeder het hormoon **oxytocine** afgescheiden. Oxytocine bevordert de weeën. Door de weeën wordt het hoofd van de **foetus** tegen de baarmoederhals gedrukt. Zodra de weeën sterk genoeg zijn, wordt de foetus het geboortekanaal ingeduwd en kan hij geboren worden. Zo verandert de foetus in een **neonaat**. Een normaal voldragen baby noemt men een **à terme-baby**.

Een normale bevalling verloopt in drie fasen:

⇒ Fase 1: de ontsluitings- of arbeidsfase

Deze fase duurt het langst. De baarmoederhals gaat onder invloed van de weeën steeds verder openstaan om een uiteindelijke opening van 10 cm te bereiken. Aan het einde van deze fase breken de vliezen en kan de foetus uit de baarmoeder gedreven worden.

⇒ Fase 2: de uitdrijvings- of verlossingsfase

Tijdens deze fase komt de baby ter wereld. Meestal komt het hoofd van de baby als eerste naar buiten. Zodra het hoofdje geboren is, glijdt de rest van het lichaampje vlot naar buiten. Ideaal is dat de natte, glibberige en bloederige neonaat onmiddellijk op mama's warme lichaam gelegd wordt. Maar nog is de bevalling niet voorbij.

⇒ Fase 3: de nageboorte

Ongeveer 20 minuten na de geboorte van de baby volgt de uitdrijving van de placenta. Omdat de baarmoeder inkrimpt, wordt de placenta losgescheurd van de baarmoederwand en uiteindelijk uitgedreven. Omdat er tijdens het losscheuren bloedvaten worden afgescheurd, gaat deze fase gepaard met bloedverlies.

Zowel één minuut als vijf minuten na de geboorte wordt de baby aan de Apgartest onderworpen. Dit is een snelle visuele controle van de neonat waarbij gekeken wordt naar vijf tekens en waarbij de baby telkens 0 tot 2 punten kan 'verdienen'. Een score van 7-10 is normaal, 4-7 geeft aanleiding tot ingrijpen en een score van 3 of lager verlangt direct ingrijpen.

afk	criterium	0 punten	1 punt	2 punten
A	Appearance (huidskleur)	blauw/week	normaal, met uitzondering van handen en voeten (blauw)	normaal over het hele lichaam (roze)
P	Pulse (hartslagfrequentie)	geen	< 100/ min	> 100/min
G	Grimace (bewegingen in het gelaat)	geen of slap	zwakke reflexen	krachtige reflexen
A	Activity (spierspanning ledematen)	heel slap	zwakke bewegingen	krachtige bewegingen
R	Respiration	geen (1 minuut)	onregelmatig en zwak	krachtig of huilen

Alle zintuigen van de pasgeborene worden meteen na de geboorte geprikkeld. En dat is nodig ook. Hij ruikt zijn mama, hij hoort haar en binnen het uur na de bevalling zal hij haar ook proeven, tenminste als mama kiest voor borstvoeding. De pasgeborene begint in dat geval spontaan aan de tepel van de mama te zuigen. Dat is belangrijk, zowel voor de mama als voor de zuigeling. Voor de mama omdat het hormoon oxytocine vrijkomt en dat hormoon zorgt voor een sneller herstel van mama's lichaam na de geboorte. Voor de zuigeling omdat de eerste melk, het **colostrum**, een speciale chemische samenstelling heeft. Colostrum zorgt ervoor dat de eerste stoelgang, **meconium**, van de pasgeborene makkelijk op gang komt en bovendien zit het vol met antilichaampjes en infectieremmende stoffen. Door dit snelle eerste warme contact wordt de pasgeborene rustig en kan gesteld worden 'dat hij thuiskomt' bij zijn ouders.

Even stilstaan bij: als opvoeder oog hebben voor het 'mama en papa worden'

Een opvoeder moet voor alles oog hebben. Eén van die taken kan onder meer het begeleiden van 'jonge' ouders en hun kinderen zijn. Waar moet er dan op gelet worden?

Van groot belang is dat 'jonge ouders' inzien dat dromen van een baby één ding is, maar er daadwerkelijk eentje krijgen is een andere zaak. Als de baby zijn intrede doet in het gezin, moet alles meestal voor hem wijken. Plots wordt de baby de spil van het gezin en niet zelden wordt de partner in alle drukte vergeten. In het gezin - tussen partners - het juiste evenwicht vinden is niet altijd makkelijk. Een opvoeder moet 'jonge ouders' dan duidelijk kunnen maken dat het raadzaam is dat partners elkaar heel erg goed begrijpen, aanvullen, tijd voor elkaar blijven maken en op een begrijpelijke manier met elkaar communiceren. Want mama en papa worden gaat niet van vandaag op morgen. Samen met de baby zullen er heel wat andere uitdagingen de kop opsteken. Ook op het belang van de taakverdeling moet een opvoeder de nadruk leggen, want juist dit zal vaak voor strubbelingen zorgen. Zo kan mama denken dat papa alleen maar leuke dingen met de baby doet en zij moet opdraaien voor alle vervelende klussen. Onbewust kan hier jaloezie uit ontstaan.

Belangrijk is ook dat jonge ouders inzien dat de relatie met de eigen ouders (grootouders nu) en de vrienden zal wijzigen. Zomaar eens afspreken met vrienden wordt moeilijk, want er moet een oppas geregeld worden. En toch blijft de behoefte bestaan om tijd voor zichzelf te hebben.

Soms bemoeien de grootouders zich, hoe goed bedoeld ook, net dat ietsje teveel met de opvoeding van de hun kleinkind. Dan moeten ouders, hoe moeilijk ook, assertief reageren en duidelijk maken dat zij de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun baby.

Een opvoeder moet ook oog hebben voor eenoudergezinnen. Het is het met z'n tweeën al niet makkelijk, als een ouder er alleen voor staat is het nog moeilijker. Uit studies blijkt dat deze ouders zich vaker ongelukkig, eenzaam en ongezond voelen dan ouders die samen opvoeden. Zij moeten immers aan alle uitdagingen alleen het hoofd bieden.

1.3 Verwikkelingen bij de geboorte

1.3.1 de geboorte

Niet alle bevallingen verlopen vlekkeloos. Zo kan het zijn dat er besloten wordt om de **bevalling in te leiden**. Bevallingen worden ingeleid om medische redenen. Meestal wordt een bevalling ingeleid omdat de uitgerekende bevallingsdatum drie weken verstreken is en zowel moeder als foetus op dat moment gevaar lopen.

Ook een **keizersnedebevalling** kan tot de mogelijkheden behoren. Keizersnedes worden uitgevoerd omdat een gewone bevalling onmogelijk is. Zo kan het zijn dat de placenta voor de baarmoederhals ligt. Soms ligt de foetus verkeerd: dwarsligging of stuitligging. Of het bekken van de moeder is te nauw voor het hoofdje van de baby.

Weetje

Het woord keizersnede is een (foutieve) vertaling van het Latijnse sectio caesara. Dit slaat op Julius Caesar, die met een keizersnede ter wereld kwam. Verder was het Caesar die wettelijk liet vastleggen dat de ongeboren vrucht bij vrouwen die stierven tijdens de zwangerschap met de keizersnede moest worden gered. Opmerkelijk is dat de ingreep tot de 16de eeuw alleen werd toegepast op vrouwen die tijdens de bevalling overleden, terwijl de moeder van Caesar de bevalling juist overleefde. De eerste succesvolle keizersnede wordt toegewezen aan dokter John Lambert Richmond in de Verenigde Staten op 22 april 1827.

bron: <http://www.geschiedenisankdotes.nl/pages/oud/tot500romein.html> (05-12-08)

<http://members.home.nl/vroedvrouw-ingrid-voortman/window4/onderwerpen/informatief/primsc.html> (05-12-08)

1.3.2 de baby

Te vroeg geboren baby's zijn **premature baby's**. Premature of preterm-baby's worden geboren voor de 35ste zwangerschapsweek. De levensvatbare leeftijd van een foetus ligt op 22 weken zwangerschap. Maar de levenskansen van de baby groeien aanzienlijk vanaf 28 weken.

Wordt de baby na 40 weken zwangerschap geboren, dan spreekt men van een **posttermbaby**. **Dismature baby's** zijn voldragen baby's van minder dan 2,5 kg.

Zuigelingensterfte

Een doodgeboren kind of een kind dat snel na de bevalling sterft, is altijd weer een drama. Er wordt nieuw leven verwacht en uiteindelijk komt de dood. Het contrast kan niet groter zijn.

In Vlaanderen sterven vier per duizend baby's bij de geboorte. Met dit cijfer scoort Vlaanderen internationaal goed. Hierna vind je een overzicht van de cijfers van de infantiele sterfte voor:

Land	Cijfers (per 1000)
Europa	5,22
Duitsland	4,14
Frankrijk	3,89
Nederland	4,39
Verenigd Koninkrijk	5,07
Vlaanderen	3,9

Bron: <http://www.zorg-en-gezondheid.be> (05-12-08)